

Språkstörning hos barn i skolåldern - hur kan vi upptäcka och ge stöd?

Annelie Westlund, specialpedagog med fördjupning tal, språk och kommunikation

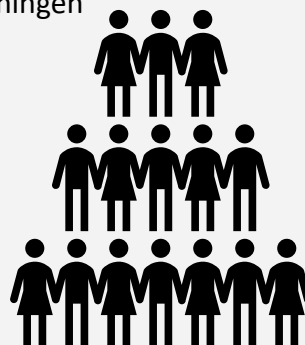
Inte bara språket som är påverkat

- Arbetsminne
- Impulskontroll
- Flexibilitet
- Uppmärksamhet
- Styrning och samordning av kroppens rörelser

Språkstörning - vanligare än man tror

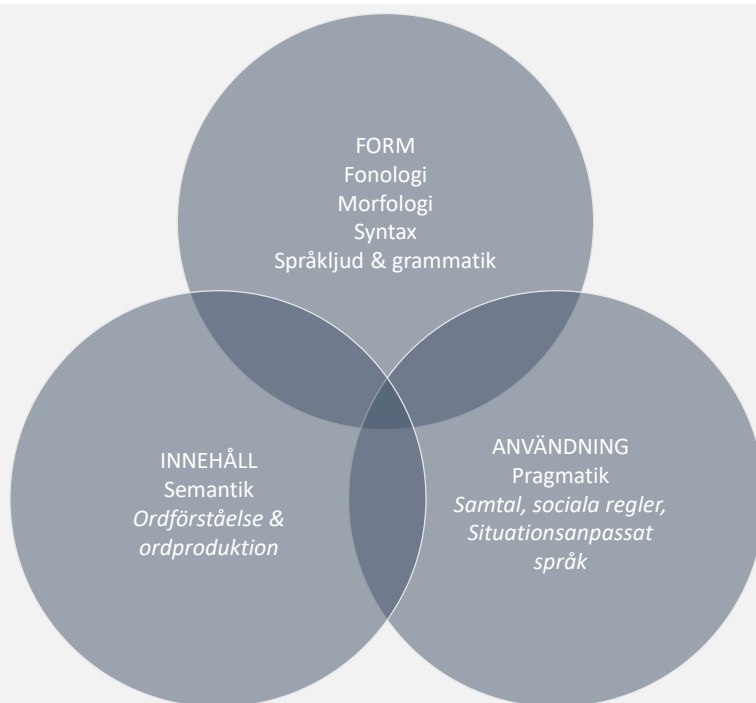
- Den vanligaste utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningen ca 7-8 % av befolkningen.
- Två elever i varje klass.
- Mindre uppmärksammas.
- Lika vanligt hos pojkar som hos flickor.
- De flesta barn upptäcks på barnavårdscentralen.

Hur yttrar sig språkstörning?

- Svårigheter att använda och förstå språk – både talat och skrivet
- Skiljer sig mellan individer och varierar från situation till situation.
- Beror inte på bristande språklig stimulans.
- Drabbar oftast flera språkliga områden.
- Finns kvar men skiftar form under livet.
- Får ofta konsekvenser för socialt samspel och inlärning

Reilly et al.(2010), Norbury et al. (2016), Adlof (2020), Brimo et.al (2020), Kalnak & Sahlén (2021

(Bloom & Lahey 1978)

Avvikelser - språkets form

Avvikande uttal

Formulera korrekta
meningar

Annorlunda betoningar
och entonig röst

Uppfatta och urskilja
språkljud

Artikulera vissa
språkljud

Höra vilket ljud ett ord
börjar eller sluta med

Avvikelser - Språkets innehåll

Svårt att förstå
instruktioner-
framförallt muntliga

Svårt med rumsliga
relationer

Svårt att komma på ord

Svårt att ordna ord i
kategorier

Svårt att lära in nya ord

Svårt att hantera
mångtydiga ord

Avvikelser - språkets användning

Turtagning

Relevans

Icke-bokstavlighet

Sammanhängande tal
och berättelser

Anpassning till
samtalspartner eller
situation

Ämnesglidning

Tecken på avvikande språkutveckling från fem år

- Svårigheter att berätta eller återge en sammanhängande berättelse (producera narrativ)
- Nedsatt språkförståelse
- Påtagliga svårigheter att följa eller komma ihåg muntliga instruktioner
- Pratar mycket men har svårigheter att delta i ömsesidig kommunikation
- Tolkar bokstavligt och förstår inte poängen

Svenska artiklar om CATALISE:
<https://www.srat.se/globalassets/logopederna/dokument/profession/catalise-svenska.pdf>

Tecken på språkstörning i skolåldern kan vara att eleven

- Upplever en stor skoltrötthet.
- Har svårt att koncentrera sig.
- Har svårt att fråga efter mer information för att lättare förstå.
- Ställer ofta allmänna frågor istället för specifika.
- Håller med istället för att ge sig in i diskussioner.
- Drar sig undan eller utesluts från gruppaktiviteter.
- Ger ogärna sig in i diskussioner.

[Länk till Socialstyrelsens kunskapsguide om språkstörning](#)

(Öppen föreläsning, AE Hallin, mars 2019)

A photograph showing a child reading a book. A hand is pointing to the text on the page. The background is slightly blurred, showing a desk with papers and a lamp.

Läsa och Skriva

Språkstörning (DLD) och dyslexi är två olika funktionsnedsättningar som ofta förekommer samtidigt.

Därför bör alla skolbarn med lässvårigheter genomgå en noggrann språklig bedömning.

(Adlof 2020, Kalnak & Sahlen, 2020 mfl)

Språkstörning (DLD) och dyslexi

The simple view of reading (läsförståelse = avkodning X språkförståelse)

God (språk)förståelse,
Svag ordavkodning
(klassisk dyslexi)

God ordavkodning,
god (språk)förståelse

Svag ordavkodning,
svag (språk)förståelse
(komplexa lässvårigheter –
språkstörning eller
språkstörning och dyslexi)

God ordavkodning,
svag (språk)förståelse
(språkstörning)

(Gough & Tunmer, 1986; Hoover & Gough, 1990)

Svårigheter som har visat sig kvarstå

- **Ordförråd;** ett gott ordförråd är den enskilt viktigaste faktorn för att klara skolan. Här förekommer ofta svårigheter hos både elever med språkstörning och elever med dyslexi (Parsons et al. 2005, Leonard & Deevy 2004).
- **Läsförståelse** (Naucér & Magnusson 1999. Tomblin & Nippold 2014); bristande läsförståelse har med största sannolikhet större påverkan på skolframgång än vad svårigheter att avkoda text har (Levlin 2014).
- **Språkets användning;** ex. skifta mellan det formella språket i undervisningen och jargongen bland kompisar. Det kan leda till allt från missförstånd i undervisningen till svårigheter med att bygga relationer. Elever med enbart dyslexi har oftast inga svårigheter med språkets användning vilket är vanligt förekommande hos elever med språkstörning (Nettelbladt & Salameh 2013).

Matematik

- Ordförråd och meningsbyggnad
- Textens informationstäthet
- Uppgifternas struktur
- Arbetsminne och automatisering
- Matematiken som symbolspråk
- Helhet och delar

$$\begin{cases} 2x_1 + x_2 = 7 \\ x_1 + x_2 - 3x_3 = -10 \\ 6x_2 - 2x_3 + x_4 = 7 \\ 2x_3 - 3x_4 = 13 \end{cases}$$

Vad gör jag om jag är orolig?

- Viktigt att inte vänta och se.
- Språkliga svårigheter i fem till sexårsålder kvarstår ofta.
- Kontakta elevhälsoteamet på skolan eller i kommunen.
- För att komma till logoped behövs oftast en remiss – olika regler i olika kommuner och regioner.
- Logopedutredningen är en viktigt utgångspunkt för att se en elevs språkliga styrkor och begränsningar.

Att upptäcka och utreda språkstörning

Anamnesfrågor

Observation

Testning

Skolans stöd

Stöd i undervisningen

- Uppföljning via kartläggning (Ek et.al. 2012).
- Långsammare arbetstakt med mer tid för förberedelse och repetition.
- Mindre sammanhang.
- Stöd att utveckla avkodningsförmågan men också att utveckla läsförståelse.
- De första skolåren till största del bör vikas åt att utveckla språkliga färdigheter och läs- och skrivförmåga, medan det med stigande ålder alltmer kompensatoriska strategier.
- Tvärprofessionellt arbete där lärare, speciallärare, specialpedagoger och logopedier tillsammans analyserar vilka typer av verktyg och vilka funktioner som gynnar elevens lärande bäst.

Vad göra - Innehåll?

Svårt att förstå
instruktioner –
framförallt muntliga

Dela upp -
steg för steg

Visualisera –
text eller bild

Anpassa
taltempo och
ordval

Be om
upprepning

Svårt med rumsliga
relationer

Identifiera och
kartlägg

Konkretisera

Öva i överförd
bemärkelse

Presentera
orden i ett
sammanhang

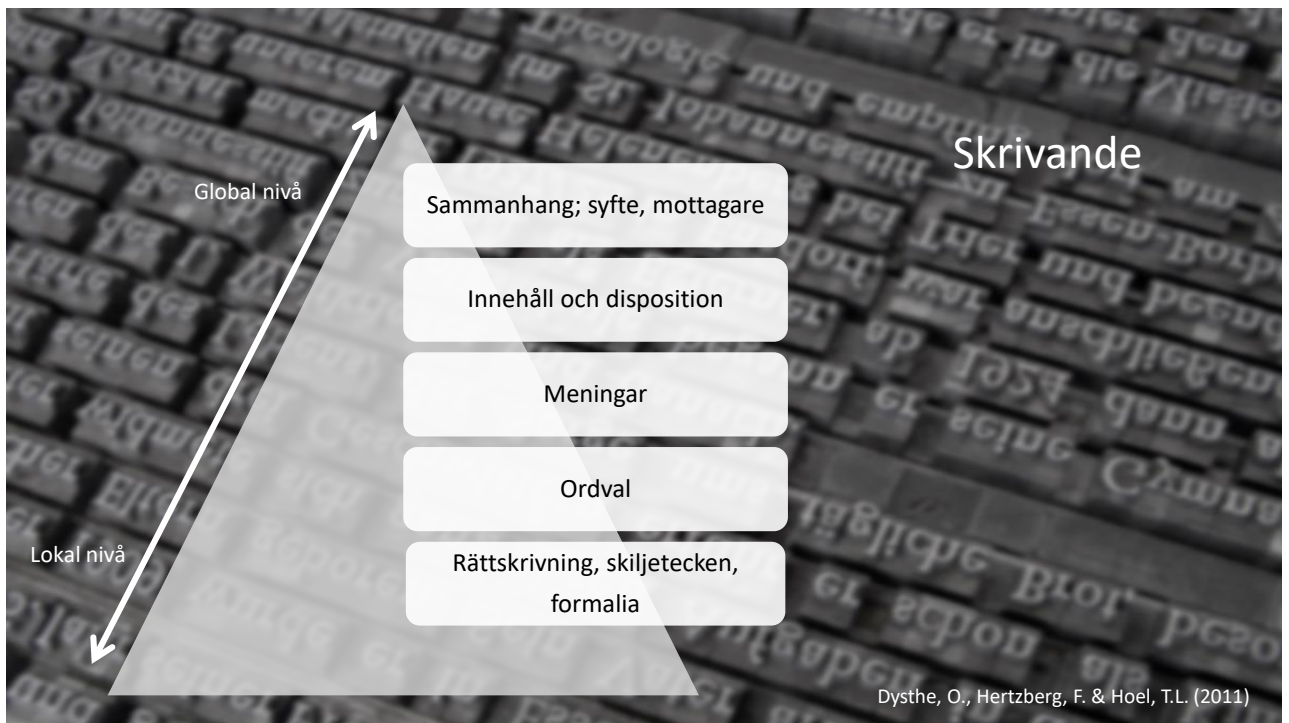
Svårt att komma på och
lära in ord

Ställ frågor

Kategorisera –
ge strategier

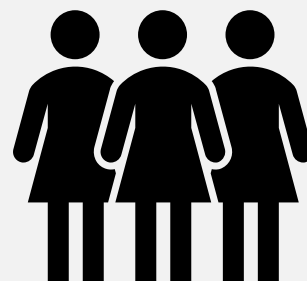
Repetera

Ge tid

Organisation

- Heterogen grupp – olika behov för varje elev.
- Kommunikationsspår eller i en kommunikationsklass.
- Forskning saknas för att kunna ge en allmän rekommendation.
- Elevhälsan -tvärprofessionellt samarbete mellan lärare, speciallärare, specialpedagoger, logopedier och andra professioner.

Betyg och bedömning

- Anpassad bedömning.
- Muntliga prov, flervalssuppgifter, enstaka bedömningsuppgifter istället för prov.
- Internationella studier visar att ungdomar med språkstörning har en lägre måluppfyllelse än jämnåriga. (Snowling et al, 2001, Knox, 2002).
- Trots omfattande stöd riskerar elever med språkstörning att varken klara nationella prov eller nå godkända betyg i alla ämnen. (SOU: 2016:46)

Lusten till lärande